

Marek Nahotko
Instytut Studiów Informacyjnych
Uniwersytet Jagielloński
marek.nahotko@uj.edu.pl

Czy (centralne) katalogi biblioteczne są jeszcze potrzebne? OPAC w infotopii

dr hab. Marek Nahotko – adiunkt w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, specjalizuje się w zagadnieniach metadanych dokumentów elektronicznych oraz wykorzystania internetu w komunikacji naukowej i działalności informacyjnej. Jest autorem książek *Teoria gatunków w organizacji informacji i wiedzy* (Kraków 2018), *Komunikacja naukowa w środowisku cyfrowym* (Warszawa 2010), *Naukowe czasopisma elektroniczne* (Warszawa 2007), *Opis dokumentów elektronicznych. Teoretyczny model i możliwości jego aplikacji* (Kraków 2006), *Metadane: sposób na uporządkowanie Internetu* (Kraków 2004) oraz licznych artykułów publikowanych m.in. na łamach „Przeglądu Bibliotecznego”, „Zagadnień Informacji Naukowej” oraz „Bibliotheca Nostra”.

Streszczenie¹: W artykule przedstawiono podstawową funkcję katalogów centralnych – zapewnienie współdziałania (ang. *interoperability*) metadanych bibliotecznych. Zdefiniowano problem współdziałania metadanych jako element współdziałania systemów informacyjnych, szczególnie funkcjonujących w sieci. Przedstawiono sposoby stosowane do zapewnienia współdziałania. Opisano trzy technologie, które w przyszłości powinny ułatwić osiągnięcie współdziałania metadanych: bazy danych NoSQL, aplikacje chmurowe oraz Linked Open Data.

W bibliotekach od wielu lat główne zasoby metadanych funkcjonują w wersji elektronicznej, co pozwala na ich masowe udostępnianie w internecie. Komputeryzacja bibliotek, a w szczególności przeniesienie dużej części działalności informacyjnej do internetu, pogłębiły potrzebę współpracy do tego stopnia, że biblioteki funkcjonujące indywidualnie, niewspółpracujące, tracą sens istnienia (dotyczy to w szczególności bibliotek naukowych).

Współpraca ta ma dwa uzupełniające się wymiary. Najbardziej oczywista jest współpraca między skomputeryzowanymi bibliotekami polegająca na wymianie metadanych opisowych (danych bibliograficznych) oraz innego rodzaju, np. administracyjnych. Drugim wymiarem jest potrzeba współpracy z innymi instytucjami globalnego uniwersum informacyjnego, tworzonego przez internet. Współpraca w obu wymiarach opiera się na zapewnieniu możliwości współdziałania systemów bibliotecznych.

Współdziałanie, zwane interoperacyjnością, oznacza możliwość współpracy różnych systemów (oraz szerzej – organizacji użytkujących te systemy) na wszystkich płaszczyznach. Dążenie do współdziałania wymaga łączenia we wspólnym działaniu różnych standardów, dzięki czemu możliwa jest agregacja wielu zasobów danych i metadanych, pozwalająca na tworzenie nowych, lepszych produktów i usług. Istotną cechą systemów informacyjnych jest zapewnienie współdziałania na poziomie metadanych. Działania te podejmowane były od dawna, jednak obecnie można wskazać kilka nowych sposobów ich realizacji.

¹ Poszerzone streszczenie referatu. Pełna wersja tekstu zostanie opublikowana w „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum”.

Jednym z elementów nowego środowiska informatycznego są nierelacyjne bazy danych NoSQL. Kojarzone są one ze zjawiskiem tzw. big data (możemy także mówić o „big metadata” – metadane to też dane), które różni się wieloma cechami od metadanych gromadzonych w bibliotekach. Jednak biblioteki także są jednym z tych miejsc, w których znajdujemy dane masowe: miliony rekordów dotyczących obiektów informacyjnych, ich użytkowników oraz transakcji, których dokonują.

Kolejną technologią informacyjną stanowiącą przyszłość systemów informacyjnych są aplikacje chmurowe. Rozwój sieci komputerowych, ich szybkości, przepustowości i niezawodności, spowodował, że rozsądne stało się przekazanie lokalnych serwerów bibliotecznych wraz z oprogramowaniem (w tym z katalogiem OPAC) wyspecjalizowanym firmom, które dbają o ich bezawaryjne funkcjonowanie, oczywiście za odpowiednią odpłatnością.

Technologią chmurową, zasadniczo zmieniającą możliwości współdzielenia, jest Linked Open Data (LOD), związana z pracami nad semantycznym web. W szczególności chodzi o zastosowanie RDF i wyników prac dotyczących modelowania metadanych z wykorzystaniem tego języka.

Zastosowanie nowych, w tym wymienionych technologii powoduje, że OPAC, a także katalogi centralne, stają się częścią uniwersalnego środowiska informacyjnego komputerowych sieci globalnych. Oznacza to, że cechy OPAC-a powinny predystynować go do funkcjonowania nie tyle jako inwentarza, stanowiącego spis majątku instytucji, a bardziej jako systemu informacyjnego – bibliografii, a może nawet wyszukiwarki internetowej, oferującej użytkownikom wszystko, co zaspakaja ich potrzeby informacyjne, bez względu na to, gdzie znajdują się żądane materiały, w jakiej formie (drukowana, elektroniczna) oraz w jakich sposobach dostępu.

Słowa kluczowe: współdzielenie metadanych, katalogi centralne, OPAC, big data, Linked Open Data

Does (union) library catalogues are still necessary? OPAC in the infotopia

Abstract: The article presents the basic function of library union catalogs: ensuring interoperability of library metadata. Metadata interoperability problem has been defined as an element of interoperability of information systems, especially functioning on the network. The methods used for ensuring interoperability were presented. Three technologies were described which in the future should facilitate interoperability of the metadata: NoSQL databases, cloud applications and Linked Open Data.

Keywords: metadata interoperability, union catalogues, OPAC, big data, Linked Open Data

[Prezentacja](#)

[Nagranie](#)

NAHOTKO, M. Czy (centralne) katalogi biblioteczne są jeszcze potrzebne? OPAC w infotopii. W: Sójkowska, I., Derfert-Wolf, L. (red.). *I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych, Łódź, 12-14 czerwca 2019* [online]. Stowarzyszenie EBIB, 2019. [Dostęp 30.11.2019]. Materiały Konferencyjne EBIB, nr 26. ISBN 9788363458096. Dostępny w: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/733.